

΄σαιγκωσι

ΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΘ' - ΤΕΤΧΟΣ 99
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2007

- «Πρός ἐκκλησιασμό...»
- Περιβάλλον ἢ Δημιουργία;

Όλγας Σταυρίδου Ζουμπούλια

”Ολγα Σταυρίδου

Γιά να απλώσει ή ”Ολγα Σταυρίδου τήν τέχνη του χρωστήρα της στον καμβά, πρέπει τό δωμάτιο στό όποιο εργάζεται να φωτίζεται άπλετα άπό τό Φώς του ήλιου. Όστόσο ή έν ροή πινελιά της δέν παρασύρεται άπό τά ψιμύθια του αισθητου Φωτός. Χρησιμοποιώντας μικρές ποσοτήτες χρωματικης ύλης, δίνει ύπόσταση εικαστική σε συνθέσεις που φαίνονται άπωρημένες.

Οι πολυσιες χρωματικές κλίμακες της βλάστησης, τά σπείτια και οι τοποθεσίες που άποτελούν προεκτάσεις του κυρίαρχου φυτικού βασιλείου, ύποδηλώνουν εργόχειρο κεντήματος, ένω οι λύσεις στο γέμισμα των έπιφανειών και ή χρωματική τους ισορροπία, χωρίς τήν έλάχιστη φανταζιστική ή κραυγαλέα ύπερτίμηση των επί μέρους στοιχείων, άποκαλύπτουν τήν γνησιότητα του αισθήματος. Κόσμος άκέραιος, που πρέπει να όνειρευεται κανείς με μάτια άνοιχτά για να μπορέσει να ταξιδέψει. Έξ αυτου συνάγεται και ο παραμυθητικός χαρακτήρας του έργου της ”Ολγας Σταυρίδου που ύπερβαίνει τον ρεαλισμό της άμεσότητας, ύπακούοντας σε μιá πειθαρχία που δέν άφίσταται των άπαιτήσεων της κεντητικής.

Άσφαλώς, ή παραμονή της επί πενταετία στην Καστοριά έπαιξε άποφασιστικό ρόλο στην όλη ζωγραφική της εξέλιξη. Η χρωματική και σχεδιαστική ένότητα των διαφόρων φάσεων της ζωγραφικής της έγκειται στην ροή των έν άφυωνίσει όνειρων, που της έπιτρέπει να γίνει μέρος της ψυχής του τόπου όπου έγκαταβιεί, και που προσφέρει τό έδαφος για να πραγματοποιούν καλλιτεχνικά. Προσπάθεια της ζωγράφου να ψαύσει κατά τό δυνατόν τή μορφή του πραγματικού, πειθαρχώντας στο ρυθμό των όνειρων που γεννιούνται άπό τον ζωντανό στη συνείδησή της πυρήνα του παραμυθιου.

Η κίνησή της γέτει τό πρόβλημα της αναζήτησης της μορφής, πέρα άπό τή δεξιοτεχνία της σχεδιάσεως του έργου και της εύρηματικότητας των ιδεών. Στην τελευταία φάση της δουλειās της έντάσσεται μιá σειρά άπό έντάφιεσ προσωπίδες του Φαγιουμ, σαν μιá προσπάθεια εύρέσεως ενός άφθαρτου προσώπου πέρα άπό τον θάνατο. Η προσπάθεια τούτη της ζωγράφου έπιβεβαιώνει, αν μη τί άλλο, ότι ή ζωγραφική ουσιαστικά παραμένει μιá τέχνη της σιωπής.

Άλέξανδρος Κοσματόπουλος¹

---

¹ Τό βιβλίο του Άλέξανδρου Κοσματόπουλου «Τώρα και Πάντοτε, Σημειώσεις στις γραφές του Ίσαάκ του Σύρου», του όποιου άπόσπασμα δημοσιεύτηκε στο τεύχος 96 της Έπίγνωσης, já κυκλοφορεί έντός του Μαΐου άπό τίς εκδόσεις Πατάκη.

«Πρός ἐκκλησιασμό...»

Ανωμονεῖς νά δρασκελίσεις τό κατώφλι τῆς στενῆς πόρτας τοῦ περιβολοῦ· ὕστερα ἀνασαίνεις χαρούμενα: «Νά μία πραγματικότητα ἄλλης τάξεως», σκέφτεσαι.

Ἐλαφρά ὑπερυψωμένος, περὶπου στό κέντρο τῆς αὐλῆς, στέκεται ὁ ναός: χτισμένος μέ ἴκνη τήν ἀπαράμιλλη τέχνη τῶν βυζαντινῶν μαστόρων, μέ ὄψεις ἀκανόνιστες, κόγχες ἀσύμετρες, τυχαία παράταξη ἀπό λίθους καί διακοσμητικά κεραμικά σύνολα... Κι ὅμως, «τό ὅλο εἶναι μία μουσική», τραγουδισμένη μέ αἴσημα... Περιμετρικά στό ναό πανύψηλα κυπαρίσσια: Τό μελώδημα τῶν πουλιῶν πού κρύβονται στό Φύλλωμά τους, ὀλόκληρη ὀρχήστρα, σέ παλαβώνει. Τό καλντερίμι μέ τό γρασιδί, ἕνα μικρό δίωπατο χαγιάτι πού λειτουργεῖ σάν «ἀρχονταρίκι», κάωσια ἀπομεινάρια τοῦ ἀρχαίου πρῶτου. Λίγα στοιχεῖα, λιτά· ἀλλά, συνθέτουν ἕναν τόπο ἤρεμης ἀρμονίας καί εὐφροσύνης. Πετροπερὶκλειστη ἡ αὐλή, θαρρεῖς σάν γιά νά φυλάξει ἀμόλευτο τόν θησαυρό, σάν νά διαγράφει τά ὅρια ἀνάμεσα στό ὄντως ἀληθινό καί τό ψεύτικο, τό παράταιρο.

Τραβᾶς τό κορδονάκι τῆς πόρτας γιά τήν δεύτερη εἴσοδο, «τῆς ἡμετέρας αὐλῆς, ἤγουν τῆς καθολικῆς τοῦ Θεοῦ καί ἀποστολικῆς ἐκκλησίας». Κι ὀλοκληρώνεται ἡ συναρπαγή. Εἶναι ἡ ἀρίστη τῆς τέχνης τῶν τοιχογραφιῶν μέ τόν θεματικό καί χρωματικό πλοῦτο; Εἶναι ἡ ξύλινη, σαμαρωτή στέγη μέ τόν φεγγίτη ἢ μήπως τά μαρμάρινα κιονόκρανα μέ τίς διπλές σειρές τῶν Φύλλων ἀκάνθου; Ἴσως ὁ χορός τῶν ψαλτῶν, πού τό τραγούδι τους ἐναρμονίζεται μέ τό μέτρο τῶν διαστάσεων τοῦ ναοῦ, χωρίς συγκινησιακές ἐξάρσεις, χωρίς ἐπίδειξη τεχνικῆς ἀριότητος. Εἶναι καί ἡ ψηλαφητή στήν παρουσία τοῦ ἱερέα ἀρχοντιά τοῦ ρόλου πού διακονεῖ: ὅλος μία πράξη ἀγαπητικῆς ἐκφρασης, χωρίς ἴχνος ἐξουσίας. Καί τά λόγια του ἀπέριπτα, διαλεγμένα: ἔχει συχνά τήν ἐτοιμότητα καί τό θάρρος νά διαβάξει κείμενα τοῦ Νικόλαου τοῦ Καβάσιλα ἢ τοῦ Βασίλειου τοῦ Ἰβηρίτη, καί νά σηκώνει τό ποίμνιο πάνω ἀπό τίς συμβάσεις καί τόν βασανισμό τῆς καθημερινότητος. Εἶναι ἕνα γύρω καί τά ἀδελφικά βλέμματα πού νεύουν «καλημέρα», εὐχέτες καί συγκοινωνοί στό Ποτήριο τῆς Ζωῆς. Ὑποψιάζομαι πῶς ὅλα συμβάλλουν ὄχι σέ μία συναισθηματική κατάνυξη, οὔτε μία τεχνητή θρησκευτικότητα. Ἀλλά σέ αὐτό πού στήν ἐκκλησιαστική γλώσσα ὀνομάζουμε Λειτουργία, βίωμα μετοχῆς τοῦ λαοῦ σέ σῶμα κοινωνίας μέ κεφαλή τόν Χριστό.

Ἀνεπανάληπτη ἐμπειρία ἐνότητας: ὅ,τι βλέπουν τὰ μάτια, ὅ,τι ψηλαφοῦν τὰ δάχτυλα, ὅ,τι Φθάνει στά αὐτιά, δέν πηλώνει, δέν διασκεδάζει, δέν κερματίζει τόν ἄνθρωπο. Ἄλλά, ἡραρεῖς τόν Φέρνει σέ καταλλαγή, σέ ἐπίγνωση καί εὐχαριστία...

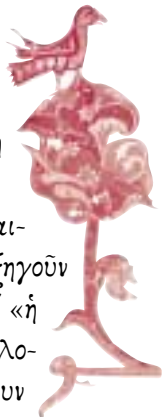
Ἅγιος Νικόλαος Ὁρφανός, στήν καρδιά τῆς Ἄνω Πόλης.

***

Στήν πόλη τῆς Θεσσαλονίκης (ἴσως καί σέ πολλές ἄλλες πόλεις αὐτοῦ τοῦ καθημαγμένου τόπου) οἱ ὑποψιασμένοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας βιώνουν ἕναν ιδιότυπο διωγμό: οἱ κατά τόπους ναοί —κι εἶναι δεκάδες— στεροῦνται σέ τέτοιο βαθμό τίς προϋποθέσεις ἐκκλησιαστικῆς συγκρότησης ὥστε νά διώχνουν μακριά τούς ἴδιους τούς ἐνορίτες τους. Κάθε ἀφορμή ἐκκλησιασμοῦ γίνεται μιᾶ περιπέτεια ἀναζήτησης, μέ ὅλη τήν ἀγωνία καί τήν πηφανή ἀπογοήτευση πού αὐτή συνεπάγεται. Τυραννίζεται ἡ ψυχὴ ἀπό τήν ἀρχιτεκτονική ἀκαλαισησία, τήν ἀθεολόγητη ἀγιογράφηση, τήν ἐκκωφαντική βαναυσότητα, τήν ἀμετροέπεια τῆς Φωτοχυσίας. Δέν ξέρεis πού νά σταθεῖς γιά νά συγκεντρώσεις λίγο τό νοῦ, νά πάρεις εἶδηση ἀπό τό νόημα τῆς γιορτῆς. Χώροι ἀχανεῖς, ψυχροί σάν κενοτάφια, ὁ κόσμος μπαινοβγαίνει, οἱ ἐπίτροποι κινοῦνται ἐξουσιαστικά, κάποιο τηλέφωνο δέν σταματάει νά χτυπάει, οἱ «δῖσκοι» κυριολεκτικά προελαύνουν τήν ὥρα πού ὁ ἱερέας ἐκφωνεῖ «τά σά ἐκ τῶν σῶν». Ξεχνᾶς τί σημαίνει ἐγγύτητα ἀδελφικῆς σχέσης —λείπει ὁ συνεκτικός δεσμός πού ἐδῶ εἶναι ἡ κοινὴ νοηματοδότηση καί ἀναζήτηση. Κέντρο τῆς προσοχῆς, οἱ ἀτέλειωτες «προετοιμασίες» γιά τό μνημόσυνο πού θά ἀκολουθήσει (τά Φανταίζι κόλυβα, οἱ ἀνησοτήλες, οἱ κορνίζες μέ τίς Φωτογραφίες τῶν κεκοιμημένων): ὅλα νά μεταφέτουν ἐκβιαστικά τό νόημα τῆς ἡμέρας ἀπό τήν Ἀνάσταση, πῶς στόν θάνατο...

Ἐσχατος βασανισμός, ἡ δοκιμασία τοῦ κηρύγματος. Τρέμει ὁ πιστός, μήπως ἔχει σταλεῖ (πάλι) μητροπολιτικὴ ἐγκύκλιος. Ἐχει προδιαγεγραμμένη θεματικὴ, τὴ συγκέντρωση χρημάτων. Χρησιμοποιεῖ καί συγκεκριμένη γλώσσα, ὅπου ἡ μητρόπολη καλεῖται «ὑπηρεσία», οἱ λειτουργοὶ τῆς «συνεργάτες».

Στήν καλύτερη περίπτωση γίνεται κανεῖς ἀποδέκτης ἐνός συναισθηματικοῦ λόγου, μέ θερησκευτικά αὐτονόητα πού ποτέ δέν ἐξηγοῦν γιατί «πρέπει νά προτιμοῦμε νά ζοῦμε κοντά στόν Χριστό», γιατί «ἡ νηστεία εἶναι μεγάλο πρᾶγμα», γιατί «θὰ πρέπει συχνά νά ἀναλογιζόμαστε τὰ κολαστήρια καί τό σκότος τοῦ Ἄδη», τί σχέση ἔχουν

τά «έλληνοχριστιανικά ιδεώδη» μέ τό μυστήριο τῆς ἐκκλησίας. Καμία διάκριση ανάμεσα στήν ψυχολογική θρησκευτικότητα καί τόν λόγο περὶ τῆς ὑπάρξεως.

Τί θά συνέβαινε ἄραγε ἂν τῆ θέση τοῦ ἠθικοπλαστικοῦ κηρύγματος ἔπαιρνε κάποιο ἀπό τά Καθίσματα τοῦ ὄρθρου, ἕνας στίχος ἀπό τά Ἀντίφωνα τοῦ

Ἦχου τῆς ἡμέρας ἢ ἕνα ἀπό τά ἐξάαιρετα τρωπάρια

τῶν Καταβασιῶν; Ὁ ἄμοιρος λαός δέν ξέρει γιά ποιο πρᾶγμα διψᾷ, γιατί εἶναι ἄγευστος ἀπό τό ἀθάνατο νερό τῆς ἐκκλησιαστικῆς δραματουργίας καί ποιήσης. Δέν ὑπάρχει ὅμως ἀνθρώπος πού νά μὴν διασώζει στό βάθος τῆς καρδιάς του δίψα γιά τό κάλλιστο, τό αἰώνιο, τό ἀληθινό —καί αὐτό στερεῖται δραματικά μέσα στους ναούς τῆς Θεσσαλονίκης.

(Ἄς συγχωρέσει ὁ ἀναγνώστης τήν γενικότητα τῆς κρίσης. Δέν εἶναι ἀποτελεσματικό ὑπερβολῆς, οὔτε ἀνώδυνης κατάθεσης ἐντυπώσεων. Εἶναι τρόπος μόνο γιά νά παρακάμψει κανεῖς τό ἄχαρο τῆς ἐπώνυμης καταγραφῆς).

* * *

Σέ καιρούς ἀπόλυτης σύγχυσης καί ἀλογίας, ἔχουμε ἀνάγκη ζωτική νά βροῦμε ἕναν μίτο πού θά μᾶς βοηθήσει νά χτίσουμε προτεραιότητες. Ὁ μίτος εἶναι καταρχήν οἱ τύποι καί οἱ εἰκόνες, ὅλα αὐτά τά ἐρεθίσματα πού τροφοδοτοῦν τίς αἰσθήσεις καί λίγο-λίγο μᾶς φέρνουν σέ γνωριμία μέ τόν Θεό. Ἀγαπᾶμε τόν Θεό μέ τόν τρόπο πού ἐρωτευόμαστε τόν ἐκλεκτό τῆς καρδιάς μας. «Ἴδιος ὁ ἔρωτας ἐπί σωμάτων καί ἀσωμάτων». Καί περνάει πάντοτε ἀπό τή χαρά καί τήν τέρψη τῶν αἰσθήσεων —δέν ἔχει ἄλλον τρόπο ἢ Φύση γιά νά ἐρωτευθεῖ. «Καί ἔσται ὃν τρόπων εὐφρανθήσεται νυμφίος ἐπί νύμφῃ, οὕτως εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπί σοι».

Ἄς θυμόμαστε ὅτι οἱ τύποι στήν ἐκκλησία ὅπως καί κάθε λειτουργική πράξη, δέν εἶναι ἀπλοί συμβολισμοί. Εἶναι τύποι ἐνεργούμενοι. Μεταφέρουν μία πνευματική αἴσθηση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἔχουν φωτιστική καί ἐνεργητική διάσταση πού δέν γίνεται ἀντιληπτή μέ διανοητικές διεργασίες, ἀλλά στό μέτρο πού μετέχουμε στήν ἐκκλησιαστική σύναξη. Ἄν ἔτσι ἔχουν τά πρᾶγματα, χρειάζεται πολλά νά ἀλλάξουν. Μέχρι τότε, οἱ ὑποψιασμένοι θά περιπλανῶνται σέ ξένες γειτονιές ἀναζητώντας τόν χαμένο μίτο.

Ἄ. Μ.

Δημιουργία ἢ Περιβάλλον

Εἶναι πραγματικά ὀδυνηρό νά γίνεται κανείς μάρτυρας τῶν συζητήσεων πού ἀφοροῦν στήν περιβαλλοντική κρίση. Ὅχι μόνο γιατί ἔρχεται ἀντιμέτωπος μέ τή δραματική διασάλευση τῶν Φυσικῶν ἰσορροπιῶν τοῦ πλανήτη. Τό πῶς συγκλονιστικό εἶναι μία αἴσθησις ἀδιεξόδου καί παραλύσεως πού διαφαίνεται πίσω ἀπό ὅποιαδήποτε τεχνολογική ἐξαγγελία ἢ πολιτική βούλησις γιά ἀνακοπή τῶν ἐξελίξεων. Σέ μία ὑστατη προσπάθεια ἀναζωπύρωσης τῆς αἰσιοδοξίας, οἱ οἰκολόγοι προσπάθησαν νά τοποθετήσουν τό ζήτημα ἀκόμα καί σέ βάση ἠθική: εἶναι, λέει, ἠθικό τό πρόβλημα καί ἀπατεῖται καλή θέλησις — κανείς δέν μῶκε στόν κόπο νά ἐξηγήσει πῶς ὀρίζεται ἐδῶ ἡ ἠθική καί ποιός εἶναι αὐτός πού τήν ἐπιβάλλει. Καί σ' αὐτή τήν περὶπτωσι ὅμως, ἡ καταληκτική ἔκκλησις ἦταν ἐξωφρενικά κοινοτύπη: «Ἐχομε στή διάθεσή μας μία ἀνανεώσιμη πηγὴ ἅς τήν ἐκμεταλλευτοῦμε».

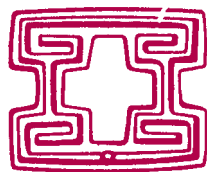
Θά εἶχε ἴσως κάποιος ἐνδιαφέρον τό ἐρώτημα: Μπορεῖ νά ἀλλάξει ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μέ τό περιβάλλον, ὅταν ἐπιμένει νά τό ἀντιλαμβάνεται σάν ἓνα σύστημα χρηστικό — ἔστω ἀναπόσπαστο καί ζωτικό — πάντως κατεξοχὴν ὑποκείμενο στήν ἰκανοποίησι τῶν ἀτομικῶν καί συλλογικῶν του ἀναγκῶν;

Εἶναι Φανερό ὅτι μέσα ἀπὸ ἐθισμούς αἰῶνων προσεγγίζουμε τόν Φυσικό μας χῶρο μέ μία διάθεσις διαχειριστική, χρησιμοθηρική: εἴτε ὡς πηγὴ ὠμῆς ἐκμετάλλευσσις, ἢ ὡς ἀνανεώσιμη πηγὴ ἐνέργειας καί βιώσιμης ἀνάπτωξις, εἴτε ὡς ἐπίγειο παράδεισο αἰσθητικῆς ἀπόλαυσις, ἢ Φύσις προκαλεῖ τό ἐνδιαφέρον μας στό μέτρο πού εἶναι χρηστική γιά τή ζωὴ. Ἐχει πᾶψει ὁ ἀνθρώπος νά διακρίνει στό κάλλος καί τή σοφίαν τῆς τόν αἴτιο τοῦ θαύματος. Ἐχει ἀποκοσμεῖ ἀπὸ τή δυνατότητα νά βλέπει τόν παραπεμπτικό λόγο τῆς κτίσεως: τό ἄγνωστο βᾶθος ἐκεῖνο πού συνιστᾷ τήν ἀληθινή, ἀπροσδιόριστη οὐσία τῶν πραγμάτων καί παραπέμπει σέ κοινωνία ἀγάπης μέ τόν δημιουργό τους.

Εἶναι ἀκριβῶς ὁ παράγοντας τῆς χρησιμότητος πού ὑποσκάπτει τήν καλλιέργεια κάθε ἀληθινῆς, ἀγαπητικῆς σχέσεως. Κι αὐτό γιατί πρόκειται γιά δύο στάσεις ζωῆς πού ἐρεῖζον σέ ριζικά διαφορετικές προϋποθέσεις: ἡ

χρηστική ἐπιβάλλεται ὡς ἀναγκαιότητα, ἡ ἀγαπητική εἶναι γεγονός ἐλευθερίας. Ἡ πρώτη πηγάζει ἀπὸ μία ἀντίληψη Φυσιοκρατική (ὄψου ἡ Φύση προσλαμβάνεται ὡς αὐτόνομη, ἐντελεχῆς ὄντοτητα)· ἡ δεύτερη ἀπὸ μία νοοτροπία ὄντολογική (ἀναζήτησης τῆς αἰτίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ὑπαρκτῶν).

Κάπου στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰώνα ἡ δυτική σκέψη ἔβαλε τίς βάσεις γιὰ τὴ διαμόρφωση μιᾶς Φιλοσοφίας ἀπόλυτα συμβατῆς μέ τίς δυνατότητες τῆς ἀνθρώπινης νόησης, τῶν Φυσικῶν ὁρίων τοῦ νοῦ. Στὴν προ-
σπάθεια νὰ ἀπαλλαγῆ ἡ κοινωνία ἀπὸ τὴ θρησκευτική
αὐθεντία τῶν σκοτεινῶν μεσαιωνικῶν χρόνων παρακάμπτει
κάθε ἀναφορά στὴ μεταΦυσική —στό νόημα τοῦ βίου
καὶ τὸ αἶνιγμα τοῦ θανάτου. Ὑπάρχει πλεόν μόνο ὅ,τι
χωράει στὴν ἀτομική λογική ἢ τὴν ἀωτή, αἰσθητική ἐμπειρία. Ὁ Θεός, ναί,
τεκμαίρεται ὡς «ἡ ὑπέροστη» ἀρχή, ἀλλὰ ἀποξενώνεται σάν μιὰ ἀφηρημένη,
ψηλὴ ἰδέα, ἄσχετη μέ τὴν πορεία τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἐμπειρία.
Στόν ἀντίποδα, ἡ Φύση γίνεται αὐτοσκοπὸς καὶ ὁ ἀνθρώπος, στὴν κορυφή
τῆς Φυσικῆς ἐξελικτικῆς ἀλυσίδας, ἀποθεώνεται: Αὐτοορίζεται ὡς
κυρίαρχος τοῦ Φυσικοῦ του περιβάλλοντος, ἀφοῦ αὐτός μόνο μπορεῖ νὰ τὸ
ἐξερευνήσει, νὰ τὸ ἀποκωδικοποιήσει καὶ τελικὰ νὰ τὸ ἐξουσιάσει γιὰ τὴν ἐξυ-
πηρέτηση τῆς εὐζωίας του. Κριτήριον ἐξέλιξης εἶναι πλεόν μόνο οἱ οικονομικοὶ
ὅροι τοῦ βίου, ἡ ζωὴ ἐρμηνεύεται στὴ βάση τοῦ ὠφελιμότερου καὶ τοῦ συμ-
φερότερου. Ὁ ἀνθρώπος συμπαρασύρεται στὰ γρανάζια τῶν μηχανισμῶν
παραγωγῆς καὶ ἡ Φύση γίνεται τὸ κατεξοχὴν ἀντικείμενον ἐκμετάλλευσης.

Ἄν ἡ Ἐκκλησία κατόρθωσε νὰ προτείνει μία ἀντίληψη ριζικὰ διαφορετική ἀπὸ αὐτὴν τῆς δυτικῆς νοσησαρχίας, εἶναι γιατί προσεγγίζει τὸν κόσμο μέσα ἀπὸ μιὰ στάση ἀποφατική. Ἀρνεῖται νὰ δεῖ τὰ Φυσικὰ πράγματα σάν ἀπλούς βιολογικοὺς μηχανισμούς, ἐντεταλμένους σέ ἓναν ἀέναον ρυθμὸ γέννησης καὶ φθορᾶς, παραγωγῆς καὶ κατανάλωσης. Βιώνει τὸ θάμβος τῆς σύμπασας κτίσης ὡς ἐμπειρία κάλλους. Ἀλλὰ ἔχοντας ἐπίγνωση τῆς φθορᾶς πού συμφύρεται μέ τὴν κτίση, δέν τὴν λατρεύει καθεαυτήν: ἀναζητᾷ πίσω ἀπὸ κάθε ἐκφανσὴ τῆς τὸν ποιητῆ. Ὁ θουμασμός καὶ ἡ ἀντι-

κειμενική γνώση πού μᾶς προσφέρει ἡ ἔπαφή μέ τή Φύση παραχωροῦν βαθμηδόν τή θέση τους στήν ἐμπειρία τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιά τόν κόσμο.

Ἔτσι, ἡ Φύση γίνεται ἡ διάβαση τοῦ δημιουργημένου πρὸς τό ἀδημιουργητο. Εἶδε ἡ Ἐκκλησία στή δημιουργία μία κλίμακα ἀποκαλύψεων ἢ Φανερώσεων τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Μέσα ἀπό τήν ὁμορφιά καί τήν ἀρμονία τῆς κτίσης ὁ ἀνθρώπος διαβαίνει στόν Δημιουργό, μέ τόν ἴδιο τρόπο πού μέσα ἀπό ἕνα ἔργο τέχνης γνωρίζει τόν τεχνίτη. «Ἐκ γάρ καλλονῆς τῶν οἰκείων κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργός κατοπτρεύεται». Τό δημιουργημα φέρει πάντοτε τό μοναδικό ἀποτύπωμα τοῦ καλλιτέχνη καί μαρτυρεῖ ὄχι μόνο γιά τή σχέση του μέ τό ὑλικό, ἀλλά κυρίως τήν ἐτοιμότητά του νά κοινωνήσει μέ τούς ἀποδέκτες τῆς τέχνης του. Τό κάλλος τῆς Φύσης μαρτυρεῖ πῶς ἡ δημιουργία δέν μπορεῖ νά εἶναι προῖόν τυχαιότητας ἢ ἔστω ἀποτελεσμα μιᾶς ἀπρόσωπης ὑφέρτατης ἀρχῆς. Ἀλλά εἶναι βίωμα χάριτος—δωρεᾶς, δηλαδή, πρόσκληση σέ κοινωνία ἀγάπης. Καί ἡ ἀγάπη δέν ξεκινάει ποτέ ἀπό κάτι ἀπρόσωπο καί ἀφηρημένο, ἀλλά Φανερώνεται μόνο ὡς ἐλεύθερη, πρσωπική ἔκφραση. Μόνο τό πρόσωπο τοῦ ἐρωτευμένου διψάει τήν ἀμοιβαιότητα καί κάνει τά πάντα γιά νά κερδίσει τή σχέση. Χωρίς ἀναφορά στόν Δημιουργό ἡ Φύση παραμένει ἐκκρεμής καί ἀνερμηνευτή. Πρὸς τί ἡ ἀποκάλυψη τέτοιας σοφίας καί μεγαλείου; Τί σημαίνει τό μελόρηγμα τῆς Φύσης, ἂν ὄχι τήν ἔκφραση μιᾶς ἐρωτικῆς κλήσης, εὐλογα Φανερωμένης;

Ἴσως μιᾶ εἰκόνα νά μεταφέρει ἐναργέστερα τό κάλεσμα: «Νόει μοι ἐρωμένην κόρην» πού καλεῖ σέ δεῖπνο τόν πού ξεχώρισε ἡ καρδιά της. Καί ἐτοιμάζει τά ἐκλεκτότερα ὅσο μπορεῖ ἐδέσματα. Στρώνει γιορτινό τραπέζι, στολίζει μέ κεντήματα καί λουλούδια, ἀνάβει κεριά σέ ἀσημένια κηροπήγια. Γιά νά πει μέ ὅλα αὐτά στόν καλεσμένο της, ἄφωνα καί διακριτικά: «Σέ ἀγαπῶ, εἶμαι ἐρωτευμένη μαζί σου». Ὁ δέκτης ἢ ἀποκρυπτογραφεῖ τά σημαίνοντα τῆς δοχῆς ἢ, πολὺ πιθανό, «βραδύς τῆ καρδία», δειπνεῖ καί εὐφραίνεται δίχως τήν παραμικρή ὑποψία γιά τά κίνητρα καί τόν στόχο τῆς πρόσκλησης¹.

Παρόμοια καί ὁ σκοπός, τό τέλος τῆς Φυσικῆς κοσμιότητος δέν εἶναι

¹ Χρήστου Γιανναρά, Ὀντολογία τῆς σχέσης, Ἴκαρος 2004.

παρά ή αναφορά του κόσμου στον Κτίστη. Προσφέρουμε τά δώρα της Φύσης, «τά σά εκ τών σών», διαμεσολαβώντας μέσα από τά κτιστά, τήν ανταπόκριση στην αγάπη. Έμπιστευόμαστε τό άψευδές της θείας και γλυκυτάτης εκείνης Φωνής που ύπόσχεται νά ανακαινίσει τήν κτίση και νά πληρώσει τά πάντα μέ τήν αγαπητική του παρουσία.

Ήν ό άνθρωπος άπωλέσει αυτή τή διάσταση της Φυσικής πραγματικότητας ως Φανέρωση αγάπης· αν προσπεράσει μέ άδιαφορία τό θάμβος της Φύσης που διαρκώς και πολυεπίπεδα του άποκαλύπτεται· αν άλλά βιώσει τόν κόσμο σαν ένα χωρο ατομικής ευδαιμονίας και άπόλαυσης χωρίς νά αναρωτηθί για τήν αίτια και τό τέλος του, τότε είναι πιθανόν ότι σταδιακά ή σχέση του μέ τή Φύση θά εκφυλλιστεί σε ένα είδος χρησιμοθηρίας ή ειδωλωποίησης. Μόνο ή λογική (δηλαδή προσωπική) σχέση διασώζει τήν αμοιβαία αγάπη και έλευθερία. Για νά φθάσει ό άνθρωπος σε αυτή τήν αλληλοπεριχώρηση, όπου κανένα από τά μέρη δέν θά ύποτάσσεται στο άλλο, καλείται νά ανακαλύψει πίσω από τήν Φυσική πραγματικότητα τόν Λόγο που τή ζωοποιεί. Νά πάψει νά αντιλαμβάνεται τή Φύση σαν αντι-κείμενη, αυτόνομη πραγματικότητα, που τή θηρεύει, τήν μετρά στατιστικά, πειραματίζεται στο κορμί της —ή τήν θεοποιεί. Άλλά, νά γεύεται τάνάματα της παρουσίας του Θεού που του Φανερώνεται και νά ποθεί νά ανταποκριθί μέ τά ίδια μέτρα αγάπης στην κτίση που τόν περιβάλλει. Τότε, ό κόσμος θά Φανερωθί στα μάτια της ψυχής του ως τόσος εκδήλωσης των πίο έρωτικών ενεργημάτων του Θεού: μιās συναρπαστικής ποικιλομορφίας και πολυχρωμίας που βρίσκειται σε άδιάκοπο διάλογο μέ τόν κάθε άνθρωπο ξεχωριστά —ένα είδος προσωπικής πρόσκλησης που πλημμυρίζει μέ χαρά και εύχαριστία τή ζωή.

Ήσως μέσα από μιά τέτοια ματιά κατορθώσει νά δει πώς ένα «δένδρον, μεμονωμένον, πελώριον», μία βασιλική δρυς μεταμορφώνεται σε «κόρη», σε «δέσποινα αγρίας καλλονής», σε «ποθητή νύμφη»²: «Έθαλων οι ζωηφόροι όσοι της έρωτα θείας ακμής, κ' έωνεν ή θεσπεσία Φυλλάς της ύμερον τρυφής

---

² Ή άφορμή από τό βιβλίό του π. Λάμπρου Καμπερίδη, Τό ναί τό γλυκύ... τό πράον, Δόμος 21990.

ἀκηράτου... Μ' ἔηλεγε, μ' ἐκήλει, μ' ἐκάλει ἐγγύς της. Ἐπόθουν νά ψηδήσω ἀπὸ τοῦ ὑποζυγίου, νά τρέξω πηλσίον της, νά τήν ἀπολαύσω· νά περιπτυχθῶ τόν κορμόν της... καί νά τόν φιλήσω... Εἰς τήν σκιάν τοῦ πελωρίου δένδρου, ἐν μέσῳ τῶν μηκώνων του τῶν κατακοκκίνων, ὁ Μορφεύς ἤλθε καί μ' ἐβουκάλησε, καί μοί ἔδειξεν εἰκόνας, ὡς εἰς περιεργον παιδίον. Εἰς μίαν στιγμὴν ἡ ρίζα τοῦ μοῦ ἐφάνη ὡς δύο ὠραῖαι εὐτορνοὶ κνήμαι, κολλημέναι ἢ μία ἐπάνω εἰς τήν ἄλλην, εἶτα κατ' ὀλίγον ἐξεκόλλησαν κ' ἐχωρίσθησαν εἰς δύο· ὁ κορμός μοῦ ἐφάνη ὅτι διεπλάσσετο καί ἐμορφοῦτο εἰς ὄσφύν, εἰς κοιλίαν καί στέρον, μέ δύο κόλπους γλαφυρούς, πρὸέχοντας· οἱ δύο παμμέγιστοι κλάδοι μοῦ ἐφάνησαν ὡς δύο βραχίονες, χεῖρες ὀρεγόμεναι εἰς τό ἄπειρον, εἶτα κατερχόμεναι συγκαταβατικῶς πρὸς τήν γῆν, ἐφ' ἧς ἐγὼ ἐκείμην· καί τό βαθύφαιον, ἀειθαλές φύλλωμα μοῦ ἐφάνη ὡς κόμη πλουσία κόρης, ἀναδεδημένη πρὸς τ' ἄνω, εἶτα λυομένη, κυματίζουσα, χαλαρουμένη πρὸς τά κάτω»³...

Μόνο ἡ ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ πού ἀποκαλύπτεται μέσα ἀπὸ τὴ δημιουργία του, μπορεῖ νά φέρει τόν ἄνθρωπο σέ τέτοιον «ἔρωτα θείας ἀκμῆς», σέ τέτοια ἔκσταση χαρᾶς μέ τὴ φύση γύρω του. Κάτι πού καμιά «οἰκολογική» συνείδηση δέν γά μπορέσει ποτέ νά πετύχει.

Ἄ.Μ.

³ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη Ἄπαντα, τόμος τρίτος, Ἰπὸ τὴν βασιλικὴν δρῦν, Δόμος 1989, Κριτικὴ ἔκδοσις Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Φαγιούμ
2Η ΣΕΛΙΔΑΣ: Ζουμπούλια ΟΠΙΣΘΟΦΥΛΛΟΥ: Τό κάστρο τῆς Λήμνου.
"Όλοι οἱ πίνακες: "Όλγας Σταυρίδου, Μελισσοχώρι Θεσσαλονίκης

Τό περιοδικό Ἐπίγνωση ἐκδίδεται κάθε τρίμηνο. Ἐκδότης: Παῦλος Πολιτίδης
Συντακτική ἐπιτροπή: Ἰ. Καλόμοιρος, Ἄ. Μωύρου, Π. Πολιτίδης.
Καλλιτεχνική ἐπιμέλεια: Κ. Σισκάκης. Ἐκτύπωση - διεύθυνση ἐπικοινωνίας:
Ἐκδόσεις «Ζέφυρος», 17ης Νοεμβρίου 79, 543 52 Πυλαία, Θεσσαλονίκη,
Τηλ. Κέντρο: 2310/ 948.233 - Διεύθυνση στό διαδίκτυο: www.zephyr.gr/stjoh

Ἡ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ καλεῖ ὅσους ἀπό τούς ἀγαπητούς ἀναγνώστες
μποροῦν, νά συμβάλλουν μέ μιά ἐτήσια συνδρομή 10 Εὐρώ στά ἔξοδα
τῆς Ἐπίγνωσης. Οἱ προαιρετικές αὐτές συνδρομές ἄς ἀποστέλλονται
στό ὄνομα Γρηγόρης Καλόμοιρος, στό λογαριασμό
485/00-231000 7114 τῆς ALPHA BANK,
ἢ μέ ταχυδρομική ἐπιταγή στό ἴδιο ὄνομα, στή διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ.

Εὐχαριστοῦμε θερμά.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: 1 ΛΕΠΤΟ - ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ: 4816 - ISSN 1790-2789